

Kerkdienst Janskerk 2 oktober 2016

Thema: Joods Nieuwjaar

Lezing: Genesis 1:26 - 2:4

Voorganger: Marieke Milder

Inleiding

Rosj haSjana – letterlijk: het hoofd van het jaar. De jaren moeten geteld worden, vanaf de schepping, om de schepping in ere te houden. Joods Nieuwjaar geldt als de geboortedag, de collectieve verjaardag van de mens. Het is een dag om ons onze menselijke verantwoordelijkheid voor de toekomst van de wereld opnieuw te binnen te brengen (her-inneren). Op deze dag oordeelt de Eeuwige over de mens, hoe die zijn scheppingstaak (de schepping be-heren) uitvoert – een soort jaarlijkse evaluatie dus. Op deze dag roepen de speciale tonen van de sjofar (ramshoorn) op tot omkeer naar de dienst aan de Eeuwige. Die grondtoon kenmerkt de dagen tot aan de Grote Verzoendag.

Overweging

Hoe komt het toch dat de zomer altijd veel sneller voorbij lijkt te gaan dan de winter? Komt het door de vakantie, die (bij mij althans) achteraf gezien altijd veel te snel om was?

Komt het door het mooie weer, waardoor alles soepeler en makkelijker lijkt te gaan?

Ik verzet me altijd een beetje tegen de komst van de herfst. De tijd waarin het afsterven begint. De regen, de kou, de natuur die van vol groen van rood en geel naar kaal bruin kleurt. De korte dagen, waarin je soms het daglicht niet ziet.

Volgens de joodse kalender is het morgen en overmorgen, 2 en 3 oktober, nieuwjaar. Omdat de joodse kalender niet helemaal gelijk loopt met die van ons is dat steeds op een andere dag, vanuit ons gezichtspunt dan gezien, maar steeds in de herfst.

Dit is geen periode waarin je denkt aan een nieuw begin.

En toch is dat precies wat de Joden doen als ze Rosj Hasjanah, het joodse nieuwjaar vieren. Als de natuur op het punt staat te sterven, ontwaakt de hoop op nieuw leven.

Het joodse nieuwjaar luidt een periode van inkeer in, die tien dagen duurt, en die eindigt met Jom Kippoer, grote verzoendag. Daarover gaat Jasja het volgende week hebben.

Wat ik zo leuk vind aan die periode van inkeer, is dat het weliswaar een periode van bezinning is, maar niet de kleur heeft van zondebesef en somberheid waar wij door het calvinisme gekleurde christenen soms mee leven (en daar al dan niet onder gebukt gaan).

De basishouding van dit joodse feest is vertrouwen. Vertrouwen dat God de schepping blijft vernieuwen. Vertrouwen dat God, partner in het verbond, de mens niet zal verlaten. Vertrouwen dat God nieuw leven schenkt. God herinnert zich zijn schepselen op het joodse nieuwjaar, en de mens herinnert zich het begin van de schepping. Door inkeer, gebed en liefdadigheid vormt de mens zich om, om weer volledig partner in dat verbond te worden.

De mens die zich het begin van de schepping herinnert.

Het begin van de schepping dat zo beeldend beschreven staat in Genesis.

Misschien is het beter het woord 'begin' te vervangen door het woord 'oorsprong'. 'Begin' suggereert een chronologie, een historische start, maar zo is het verhaal niet geschreven. Het scheppingsverhaal geeft weer, in beelden, wat de oorsprong van het bestaan is.

In het stukje tekst van vandaag lezen we over de voltooiing van de schepping.

Beeld en gelijkenis, die woorden komen een paar keer voor.

De mens als beeld en gelijkenis van God. God scheidt de mens naar zijn beeld.

En vervolgens krijgt de mens een opdracht, die betrekking heeft op de relatie met de aarde.

In die opdracht komt de verbondenheid van al wat is tot uitdrukking. Verbondenheid van de mens met de aarde, van de mens met de dieren, van de dieren en de mensen met de planten.

En dan zegent God dit alles en gaat God rusten. Het is de zevende dag. het Joodse nieuwjaar wordt gevierd in de Joodse zevende maand.

Dat rusten van God zet de mens aan het werk.

Immers, beeld zijn van God op aarde, dat is niet zomaar wat.

Die relatie met al wat is, is gegeven, maar moet ook in stand gehouden, of bewerkt worden. Beeld van God zijn is een gegeven, maar ook een proces in wording. En opdracht.

Een aantal weken geleden keek ik naar een uitzending van zomergasten, met Andrea Maier, hoogleraar gerontologie. Haar fascinatie voor de natuur was aanstekelijk, maar zij maakte ook duidelijk wat we allemaal stiekem wel weten: dat de mens is losgezongen van de hele natuurlijke kringloop. We beheersen alles, of in ieder geval veel, worden niet meer bedreigd door de dieren, hooguit nog door natuurrampen, die we ook steeds beter in beeld krijgen. En door elkaar.

We zijn ons nauwelijks meer bewust van het feit dat we niet kunnen spreken van de mens en de schepping, als twee afzonderlijke grootheden (de mens die iets doet met de schepping, de mens die verantwoordelijk is voor de schepping, de mens als rentmeester van de schepping) maar dat we als mensen deel uitmaken van de schepping, verbonden met al wat is.

Dat is precies wat Paus Franciscus ons duidelijk probeerde te maken in zijn encycliek Laudato Si. In het voetspoor van Franciscus van Assisi en Hildegard von Bingen, die ook diep van dat besef doordrongen waren. Bij mij komt dat besef het meest fundamenteel naar boven als ik overweldigd word door de schoonheid van de natuur: staand op een berg, of aan de zee, of bij een enorme sterrenhemel die me doet realiseren hoe klein en nietig ik ben.

Ik nodig ons allemaal, mezelf inclusief, uit om wat meer stil te staan bij dat gegeven, ook als je door alle lichtvervuiling in de stad de sterren niet meer kunt zien. Je beseffen dat je deel uitmaakt van al wat is. Je realiseren dat je het werk van God mag voortzetten binnen die schepping, terwijl God rustend toekijkt.

Het maakt bescheiden en verantwoordelijk tegelijk. Want als wij deel uitmaken van die sterrenhemel, van dat dierenrijk, van de zee met al wat daarin is, met al het groen op de aarde, dan betekent dat iets, al is het maar voor de eigen kleine schaal van ons eigen huis.

Ons is nogal wat toevertrouwd. Op Rosj Hasjana kunnen wij ons dat vertrouwen van God opnieuw te binnen brengen. Niet omdat we er een puinhoop van maken, maar omdat God erop vertrouwt dat wij bezig zullen blijven mens te worden naar Gods beeld en gelijkenis, zoals we bedoeld zijn, zoals de schepping bedoeld is.

Zo moge het zijn.